

DOĞDUĞUM ŞEHİR
İstanbul 1926-1946

~ Mario Vitti ~

Çeviren: Sula Bozis

ιστός

istos

Türkçe Baskıya Önsöz

Mario Vitti

Günümüzde özellikle Doğu Akdeniz'e sınırı olan ülkelerde yaşanan göç hareketleri nedeniyle *nostos* (sılaya dönüş) kelimesi devamlı gündeme geliyor ve dramatik anlamını koruyor. Bugün de Türkiye'nin, Yunanistan'ın ve İtalya'nın kıyıları, ta antikiteden –ve belki de daha önceden– beri bizlere başka diyarlara giden yolun bu kıyılardan geçtiğini, denizin tesis ettiği dar geçitten geçen göçmenlerin ise daima oldukları topraklara bir gün geri dönecekleri umudunu kalplerinde taşıdıklarını hatırlatma işlevini sürdürüyor. Homeros'un *Odysseia*'sını okuyanlar (epik şair Küçük Asya'nın bir kıyısından diğerine yaşanan korkunç serüvenlerin izleyicisiydi) üç bin yıldır bu kelimeyi tanır. *Nostos* kelimesi dönüş kelimesiyle eşanımlıdır, ancak dönmek için önce gitmek gerektiğini vurgular. Batı dünyası *nostos* kelimesinden

türeyen 'nostalji'den muzdariptir, çünkü *nostos* ve *algos* kelimelerinin birleşiminden oluşan bu kelime içinde acı ve yıpranmayı taşır.

Doğrusunu söylemek gerekirse ben bu 'nostalji hastalığı'na tutulamadım. *Nostos*'un hedefinde benim için hiçbir yer yok. Beni anne şefkatiyle kucaklayan şehir, savaşın kötülüklerinden koruyan, bana bütün maddi ve manevi nimetleri 20 yıl boyunca bahşeden, yani dünyaya gözümü açtığım günden başlayarak okul dönemimin sonuna kadar, hayatta hangi yolu izlemek istediğimi anlayana kadar yaşadığım yer olan İstanbul, artık benim için bir ütopya oldu.

Evet, bu ütopyada tekrar bulunmak isterdim; küçük bir çocukken yaşadığım şartların benzerine sahip olan Türk ailelerin çocuklarıyla tanışmak, onlarla oynamak, şakalaşmak, bizi hiçbir şeyin ayıramayacağına hissetmek isterdim. Okuduğum okullarda Türk sınıf arkadaşlarımla yakın dostluklarımız oldu. Ancak bu dostluklar onların aile çevresine uzanmamıştı. İşçi sınıfını oluşturan insanların arasında güçlü dostluklar kurulur, ancak burjuva aileler sarsılmaz sınıf bağlarıyla birbirine bağlıdır. Amerika'dan Rusya'ya kadar bulunduğum tüm ülkelerde tanıdığım benim sınıftan insanlarla çok rahat ilişkiler kurdum. İstanbul doğumlu Türk hemşerilerimle bunun gerçekleşemeyeceğini zannediyorum, çünkü onlar da

ben de İstanbul sahnesinden kaybolduk. Onlar İstanbul'un bugünkü kalabalık nüfusu içinde Levantenler ve Rumlar gibi azınlık durumuna düştüler. Ben ise gurbet yolunu tutmuştum, *nostos* içermeyen bir gurbet.

Roma'da üniversiteye devam ettiğim ilk yıllarda doğup büyüdüğüm ülkeyle tekrar bağlarımı güçlendirmeye çalıştım. Hatta bilge Türkolog hocam Ettore Rossi'nin derslerine devam ettim. Hocam beni ilgiyle yakından destekliyordu. O vakitler Yakup Kadri'nin "Ses Duyan Kız" hikâyesini İtalyancaya çevirmiştim [*La Caravella*, Şubat 1947].

Türk edebiyatına yıllar sonra başka bir çalışmayla döndüm. İtalya'da televizyon yayınının henüz başladığı yıllardı ve kültür sanat programları yoktu, bu nedenle Rai radyosunun üçüncü programında, yarım saatlik altı yayında Çağdaş Türk Edebiyatını tanıtmak istedim. II. Dünya Savaşı sonrasında İtalyan ve Yunan şiiriyle profesyonel uğraşım beni yaşıtlarım olan aynı dönemin Türk şairlerine yöneltti. Pratik açıdan bu kolay değildi. Yaşamları, eserleri ve özellikle kitaplarına ulaşmak zordu. İmkânlarım ölçüsünde ulaşabildiklerimden mektupla yardım istedim. Hepsi istekle cevap verdi (Yolladıkları mektuplar Princeton Üniversitesi Firestone Kütüphanesi'nde korunmaktadır). O. Rıfat, F. H. Dağlarca, Cahit Kü-

lebi, N. Cumalı, İlhan Berk ve Edip Cansever'i hatırlıyorum. Tüm şairler İtalyan ve Yunan meslektaşları gibi başka ülkelerde yaşayan okuyucularıyla ilişki kurmak ihtiyacını hissediyorlardı. Ancak günümüzde komik gelebilecek bir sorun baş gösterdi, telif hakları yazara mı yayınevine mi ödenmeliydi? İstanbul'da yaşayan şairler yayınevine değil, bizzat kendilerine ödenmesini talep ediyordu.

İstanbul'a yıllar sonra eşim ve çocuklarımla döndüm. Aileme doğduğum şehri tanıtmak istiyordum. Yunan eşim Aleksandra Türk ailelerin çocuklarına yaramazlık yaptıklarında bile sevgi ve şefkat dolu konuşmalarına hayran kalmıştı (mesela Adalara giderken vapurda ve başka mekânlarda). Ancak Rumlar aynı şartlarda çocuklarını sert bir tavırla devamlı azarlıyordu. Hatta Yeşilköy'de kuzenimizin aile dostu bir Türk ailesinin partisine çocuklarımızla davet edildiğimizde –muhteşem villaları deniz kıyısında– eşim ev sahiplerinin ve davetlilerinin ne kadar modern olduğuna şaşırılmıştı...

Bu seyahatten uzun yıllar sonra İstanbul'a ikinci gelişim ise daha kalabalık bir aile grubuyla gerçekleşti. Bu kez torunlarıma Beyoğlu'nda doğduğum, yaşadığım yerleri göstermek arzusundaydım. Hepsi şehre ve insanlarına âşık oldular. Mesleği gemi yapmak olan büyük torunum Marko geri döndükten bir süre

sonra tekrar İstanbul'u ziyaret ederek bütün Boğaz'ı ve antik surları yürüyerek gezdi.

Tomtom Sokak'ta geçen bu hikâyemi torunlarım için yazdım. Doğduğum ve ilk yirmi yılımı yaşadığım yerlerin bir rehberi olması niyetiyle. Bu küçük kitabın ikinci bölümünde ise alfabetik sırayla aklıma gelen birtakım şeyleri 2008 ilkbaharındaki ikinci seyahatimizden döndükten sonra kaleme aldım. Bir bakıma seyahat sırasında hatırlayamadığım veya dinlemekten sıkılacaklarını düşündüğüm şeyleri, sohbetin bir devamı olması amacıyla böyle anlattım.

Bu kitabı aile çevrem için hazırladığımı okuyucunun anlayacağına inanıyorum. Kaldı ki bu kitapçığın aile çevrem dışına çıkması Roma Üniversitesi Profesörü dostum Paola Maria Minucci'nin ısrarı sayesinde, kürsüsü tarafından yayımlanan bir dizi kitabın arasında yer alması sayesinde gerçekleşti.

Mario Vitti
Roma, 2017